

DE REFORMATIE

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

DIE UWE JEUGD VERNIEUWT ALS EENS ARENDS PSALM 103:9

Onder redactie van Prof. Dr K. SCHILDER, Kampen.

Medewerkers: Dr H. A. van Andel, Solo; Dr R. E. van Arkel, Utrecht; N. Baas, Amsterdam; Dr Henry Beets, Grand Rapids; Dr E. T. v. d. Born, Helpman (Gr.); Ir B. ter Brugge, Almelo; Dr K. J. Cremer, Kampen; Dr R. J. Dam, Kampen; Dr A. C. Drogendijk, Dordrecht; Dr D. van Dijk, Groningen; Drs D. J. Galle, Kampen; Mevr. G. Gilhuis-Smitskamp, Mijdrecht; Dr J. H. Hagenbeek, Zwolle; Dr J. van Herksen, Ermelo; A. Janse, Biggelerke; Dr P. Jasperse, Leiden; Dr G. Keizer, De Steeg; Dr B. A. Knoppers, Amsterdam; Dr E. D. Kraan, Vlaardingen; A. Kuiper, Utrecht; Dr C. Lindeboom, Amsterdam; Dr J. v. d. Linden, Zeist; Dr S. O. Los, 's-Gravenhage; Drs Joh. Luijkenaar Francken, Rotterdam; Mevr. J. M. Th. Luijkenaar Francken-Schreuder, Rotterdam; Dr F. C. Meijster, Rotterdam; G. Meima, Groningen; Dr A. Ringnald, Ermelo; P. J. Risseuw, 's-Gravenhage; C. Rijnsdorp, Rotterdam; A. Schilder, 's-Gravenhage; Dr G. K. Schoep, 's-Gravenhage; Dr R. Schippers, Wanswerd; Dr J. Smelt, 's-Gravenhage; Drs H. Smilde, Groningen; Drs H. Smitskamp, 's-Gravenhage; Dr N. Streefkerk, Wollega; D. Stroo, Bussum; J. Strikwerda, Zeist; Prof. Dr C. van Til, Philadelphia, Pa.; Dr J. Thijss, Zwolle; Dr C. Veenhof, Haarlem; Dr J. Veldkamp, Hilversum; Prof. Dr D. H. Th. Vollenhoven, Amsterdam; Dr M. Vreugdenhil, Meliskerke; Dr F. de Vries, 's-Gravenhage; Dr J. de Vries, Tilburg; Dr J. D. Wielenga, Franeker; Mr J. A. de Wilde, 's-Gravenhage; Jan Zwart, Zaandam.

Alle stukken bestemd voor de Redactie zende men aan:
Prof. Dr K. SCHILDER, Vloedijk 101, Kampen.

OOSTERBAAN & LE COINTRE, Goes.
Drukkers-Uitgevers:
Tel. No. 58 — Postrekening No. 36000.

Abonnement: f2.50 per halfjaar bij vooruitbetaling.
Voor 't Buitenland f7.50 en voor Ned-Indië f6.— per jaar.
Advertentiën: 25 ct. per regel. — Losse nummers f0.15.

INHOUD: Hoofdartikel: Naar een nieuwe psalmberijming? IV (Slot). — Uit de Schrift: Toch op het Feest! (Matth. 26: 47b.). — Kerkelijk Leven: Prof. Hepp over de ziel. IV. Aanwezige deformatie. Kenmerken, die geen kenmerken zijn. Het conflict aan de V.U. en de Kerken. Het dieptepunt bereikt? Rondom den aanval van Prof. Hepp. — Even Parkeeren: De roman zonder held. — Pop. Wet. Schetsen: „Het Proces tegen Jezus van Nazareth.“ IV. — Geestelijke Adviezen: „In of van het Verbond“. IV. — Het Boek van de Week: Tusschen polder en sawah. — Muzikale Kroniek: Het Boek der Psalmen. II. — Perschoorw. — Kerknieuws.

HOOFDARTIKEL

Naar een nieuwe psalmberijming?

IV. (Slot)

Thans haast ik me naar het einde. Ik zal zeer kort zijn; want in een hoofdartikel kan men kwalijk ingaan op allerlei detailkwesties van polemischen aard; en onze lezers weten reeds, waarom voor ditmaal de plaatsing van Ds Haspers stuk in deze rubriek de eenige uitweg was, wilde ik hem (en ook mezelf) tegemoetkomen, wat den tijd der plaatsing zijner „nadere toelichting“ betreft. Ds Hasper zelf zal dus mijn kortheid wel niet als onbeleefdheid aanmerken.

Om bovengenoemde reden ga ik dan ook niet in op de kwestie van exegese of interpretatie, in gevallen als van Ps. 123, 87, etc. Op onderdeelen komt het niet aan. Ik heb slechts voorbeelden genoemd; Ds Hasper zal allicht toegeven, dat, ook indien zijn exegese van de zoeven genoemde psalmen juist mocht zijn geweest, er gevallen genoeg zullen blijven, waarin de één zoo, de ander zus beslist. Een aanwijzing ten overvloede van de juistheid mijner meening, dat een „nationale“ berijming gemeenschappelijk overleg vordert, en dat voor verkrijging van het „fiat“ van gereformeerde zijde een exegese uit gereformeerd gezichtspunt wel eerste conditie zal blijven. Dat in Psalm 123 de slaven en slavinnen („knechten“ en „maagden“) aan die van „De Negerhut van Oom Tom“ zouden herinneren, is door Prof. Noordzij nooit gezegd. Overigens interesseerde mij de kwestie, of deze dienstbaren rustig dan wel onrustig opzien naar de hand van heer of vrouw, omdat het gaat over een berijming. Prof. Valetton, die de verklaring Noordzij blijkbaar vaker gelezen heeft, dan Ds Hasper mogelijk schijnt te achten, zegt: wij moeten niet treden in dergelijke onderscheidingen. Het lastige is evenwel, dat een berijmer het niet laten kan. En daarom was het voorbeeld van Psalm 123 (vertrouwen dan wel vrees) voor mijn gevoel typeerend; een berijmer moet de woorden van den tekst wel wat uitbreiden, en zeker moet hij ze parafraseeren. Hij kan dan ook daarin niet bevredigen, wie exegetisch van hem zou verschillen. Een argument, alweer, voor samenwerking in eenigheid vooral des geestes.

Die eenigheid in wetenschappelijk inzicht is tenslotte tegen veel meningsverschil een voorbehoudsmiddel. Ook inzake de kwestie, of b.v. in Psalm 73 de „massa“ eenigszins verachtelijk de naam mag zijn, waarmee een dichter, van Gods Geest geleid en gedreven, zijn eigen kerk-genooten voor een groot deel aanduidt. Ds Hasper wil dat gedaan hebben, en zegt: die massa is de kerk niet. Wij antwoorden: tot op Pinksterfeest toe gold Israël als de kerk; en in deze „volkskerk“ was erg veel, dat niet leefde uit Abrahams geloof; doch zoo lang de kerk hen nog binnen haar grenzen besluit, mag men ze niet „massa“ heeten, zooals de aristocraat Jan-Publiek betitelt. Het komt ook hier weer aan op het kerkbegrip, en op den kijk, dien men op Israël heeft.

Wat de aanhalingen van een psalmwoord in het

Nieuwe Testament betreft. — Ds Hasper wil zich houden aan wat er (in den psalm) staat. Hij wil niet het oudtestamentische woord leggen onder het lichaam van een nieuwtestamentischen Elia of Elisa. Ik wil het evenmin, en heb dat ook duidelijk gezegd. Maar Ds Hasper vergeet misschien, dat een berijming nimmer volstaan kan, met door te geven „wat er staat“. Een berijming „doet“ er altijd „wat bij“ of „wat van af“. Dat kan niet anders. En dan móet de berijmer, als kind van het Nieuwe Testament, dankbaar gebruik maken van het feit, dat hij profiteeren kan van wat in het N. T. gezegd is over den inhoud van het Oude. De Schrift verklaart zichzelf. Een nieuwtestamentische plaats kan een aangehaalde oudtestamentische plaats nimmer vernieuwen; zoo althans zeggen we het op Schriftgeloovig standpunt. Daarom loopt alleen hier de kwestie over, of een berijming in strijd komen mag met wat in het N. T. staat. Naar mijn meening was dat bij Ds Hasper het geval, hier en daar. En daartegen ging mijn bezwaar. Ik vrees toch nog altijd, dat hier en daar tusschen Ds Hasper en mij een andere Schriftbeschouwing in geding is. Voor mij b.v. is de kwestie van Psalm 40 (lichaam toegerust, de ooren doorboord) niet uitgemaakt met een textcritische bizonderheid, noch met een verwijzing naar de Septuagint. Want een nieuwtestamentisch schrijver kan niet knoeien; zoo luidt mijn onbewezen, vooropgesteld axioma. En eerst als ik dat in het geloof vooropgesteld heb, wil ik verder luisteren naar textcritiek en wat dies meer zij.

Dat Ds Hasper voorts de intentie zou gehad hebben, Schriftgedeelten weg te rijden, heb ik niet gezegd. Over intenties heb ik niet te spreken. Ik heb er wel op gewezen, dat b.v. in Psalm 2 messiaansche dreigingen en wraakoefeningen zijn weggereloucherd, hoewel ze in het N. T. (Openb. XII) terugkeeren, terwijl daarentegen een nieuwtestamentisch woord over „rust geven“ (vanwege den Messias) wel mee mocht doen in de vaststelling van het rijm van Psalm 2, hoewel het daar nergens in te vinden is. Temeer, waar Ds Hasper van het N. T. in andere gevallen zegt: het mag niet meedoen, verwonderde mij dat nog al. Als in Psalm 2 niets staat over het zachte juk, en den lichten last, maar over de wraak, die de Messias oefenen zal, dan moet men dit zoo laten staan. En overigens meen ik, dat Ds Hasper heelemaal niet „nieuwtestamentisch“ en dus anachronistisch behoeft te rijden, om de messiaansche psalmen als zoodanig ook te laten schitteren. De Messias-gedachte ligt toch zelf al in de psalmen uitgedrukt? Hoe vaak zou men niet het woord „Gezalfde“ of „Messias“ zelf al kunnen indragen in het rijm, zonder daarmee den tekst geweld te doen, en toch met deze rijke vrucht, dat het lied dadelijk voor de kerk van heden gemakkelijker bruikbaar zou zijn?

Het spijt me oprecht, dat ik Ds Hasper, hoezeer ik ook zijn uitnemend werk blijf waardeeren, op dit punt niet geheel doorzichtig achten kan in zijn apologie. Den eenen keer zegt hij: ik heb alleen te maken met wat er staat, den anderen keer (als het gaat over de vloekpsalmen) zegt hij: ik heb enkele uitdrukkingen verzacht, anders kunnen de menschen niet meer meezingen, de menschen van tegenwoordig. Ik antwoord: laat ze het zingen dan maar nalaten; maar houd gij, bewerk, u aan wat er staat. Heeft Ds Hasper alleen de wraakpsalmen „verzacht“? Ik geloof het niet: ook Psalm 2 (waar het gaat over den wraakoefenden Messias) werd bewerkt, liever: omgewerkt, tot er vrijwel het essentieele (de wraak) aan ontnomen was:

Mij heeft Hijzelf het koningschap gegeven;
weest op Zijn woord en wijzen wil bedacht;
wie zich vernedert, vindt bij Hem het leven;
neemt op mijn juk, mijn last is licht en zacht!

Juist omdat de Gereformeerden de psalmen als Gods Woord eeren, en een preek over een tekst daaruit dan ook des te gretiger zal grijpen naar het lied, dat de preekstof vormde, zelf, juist daarom kan het ons niet toespreken, dat Ds Hasper verklaart: voor liturgisch gebruik heb ik enkele woorden verzacht. Een liturgie, die „harde“ woorden, welke het geloof aan den Geest Gods toeschrijft, niet aandurft, is losgeraakt van haar eigen dogmatisch fundament, en schaamt zich over wat zij in andere verbanden roemt.

Tenslotte aanvaard ik gaarne Ds Haspers verzekering, dat zijn Schriftbeschouwing de mijne gelijk wil zijn. Ik zal hier niet vragen, waarom hij dan toch met dat „H. V.“ is meegegaan, want het lust mij niet, die narigheid weer op te rakelen. Ik wil tenslotte, na deze uiterst korte beantwoording, hem van harte gaarne de hand drukken. Ik wil hem zeggen: ik geloof, dat gij veel kunt, en reeds heel veel hebt gedaan. Mijn critiek — maar dat weet ge al wel — was niet om af te stooten, doch om voor een ontijdig enthousiasme ons te bewaren. En voorts blijf ik met u hopen, dat er eens wat nieuws komen zal; ik zou het van harte toejuichen, als nog in uw en mijn leven die nieuwe berijming komen kon, al twijfel ik zeer: ik hoop, dat uw werk zeer goeden dienst zal mogen doen bij een meer nationaal georganiseerde poging, en ik verwacht, dat gij ook mijn critiek zult aanvaarden als van harte bedoeld, om ook in uw eigen leven en in dat van wie om u heen staan de herinnering wakker te roepen aan veel schoons, dat onze vaders hebben gezegd en gezongen van de psalmen als het Woord van God.

En overigens dank ik u hartelijk voor het present-exemplaar van uw mooie werk. Het gaat mee op reis, als ik hier en daar preek; maar als ik een „briefje“ schrijf, dan zal het nog het merk en cijfer van 1773 dragen. Het spijt me oprecht, dat dit niet alleen móet vanwege de kerkelijke orde, maar ook onvermijdelijk is, vanwege eigen bezwaren tegen uw werk. Niettemin, zonder hoop ben ik niet. Wie weet, wat er nog gebeuren kan, als God de praatjesmakers, en de lasteraars, en de achteraancomers, die om de kerk heen staan, beschaamd zal hebben, en de harten van hen, die weer met nieuwe kracht en in nieuwen stijl Hem zingen willen, zal hebben gesterkt tot het aanheffen van een nieuwen zang, die reeds uit eerbied voor de Schrift allang moest zijn begeerd, omdat de oude berijming het Woord van God te kort doet? Wie weet? Niet eeuwig zal de leugengewald den adem van Gods volk verstikken.

K. S.

UIT DE SCHRIFT

Toch op het Feest!

„En met hem een groote schare met zwaarden en stokken, (gezonden) van de Overpriesters en Ouderlingen des volks“.
Matth. 26: 47 b.

Zal die tegenstander des Heeren slagen?
Zal het woord van het Sanhedrin bestaan, of dat van den Hoogsten Profet en Leeraar?
We hebben hier het antwoord op die vraag.

Wat vijand tegen Hem zich kant,
Mijn Hand, Mijn onweerstaanbre Hand
Zal hem bekleen met schaamte en schand.¹⁾

Zoo sprak reeds de dichter profetisch van Davids grooten Zoon, en dat wordt ook nu weer bevestigd. Zijn woord bestaat en vindt zijn vervulling, terwijl de instrumenten van den vorst der

1) Ps. 132: 12 ber.

duisternis hun woorden zien vrijdeld, voorzoover ze van Zijn woorden afweken.

Het Sanhedrin heeft dat niet zoo gewild.

Maar het is zijns ondanks daar toch gekomen. Dat gebeurde, doordat ze zich ingelaten hadden met Judas. Die was bij hen gekomen om hun aan te bieden den Heere in hun handen te spelen, en ze waren daarop ingegaan.

Het was hem om geld begonnen.

Toen Judas zag, dat hij met zijn plannen bij den Heere niet terecht kon, bij gelegenheid van de zalving in het huis van Simon, was bij hem de beslissing gevallen.

Hij zocht geld.

En Jezus zou zijn zucht naar geld niet bevredigen. Dat werd hem hoe langer hoe duidelijker, en daarvan was hij bij die gelegenheid ten volle overtuigd geworden, en zoo neemt hij het ontstellende besluit, om bij de vijanden des Heeren zijn begeerte bevredigd te krijgen door verraad.

Ze gaven hem ook geld.

Zoo heel veel was het niet, maar voor die dagen toch nog een aanmerkelijke som. Naar muntwaarde berekend niet geheel vijftig gulden.

Zoo had Judas zijn geld, en nu was hij ook gebonden om zijn belofte te volbrengen. Hij heeft van dat oogenblik af dan ook een gelegenheid gezocht om zijn woord jegens hen gestand te doen. In stilte ging hij daarbij zijn weg.

Van het besluit van het Sanhedrin, een paar dagen na zijn verschijnen bij enkelen van den Raad door hen genomen, heeft hij blijkbaar geen kennis gehad.

Hij zal het te gevaarlijk hebben gevonden, om te laten merken, dat hij met de Overpriesters in contact stond, en elke verdere aanraking met hen hebben gemedan, tot hij gelegenheid kreeg voor den beslissenden stap.

Hij heeft ook betrekkelijk spoedig een gelegenheid gevonden. Moge hij misschien ook nog geaarzeld hebben om door te zetten, er is een voorval gekomen, dat hem daartoe den moed heeft gegeven. Dat was, toen de Heere hem als Zijn verrader aanwees en ontmaskerde.

Toen is hij weggegaan, en de resultaten daarvan zien we in hetgeen ons wordt beschreven in den tekst, dien we hier boven hebben afgedrukt.

Het is de avond van het Feest.

In de meeste gezinnen is de viering reeds ten einde, en heeft men zich ter ruste begeven, of zit misschien nog wat gezellig zich met elkaar te onderhouden.

Maar overal is toch rust in Jeruzalem.

Doch er is een uitzondering. Er zijn er ook, die aan geen rust denken.

Dat is de bende met zwaarden en stokken, die zich in de buurt van den hof Gethsémané bevindt met Judas als leidsman, en die komen om den Heere gevangen te nemen.

Het is wel opmerkelijk.

Twee dagen geleden heeft Christus gezegd: Op het Feest! Op het Feest, dan wordt de Zoon des menschen gevangen genomen en gedood. En de Joodsche Raad heeft toen het besluit genomen: Niet op het Feest! Dan niet!

Maar de zeven Feestdagen zijn nog maar nauwelijks begonnen, of men is al op weg om den Heere te arresteren!

En dat niet alleen.

Want die bende, die daar naar Gethsémané op weg is, is er niet maar op eigene gelegenheid op uitgegaan om den Heere te vangen, zoodat ze eigenlijk de plannen van den Joodschen Raad vrijdelen, en tegen hun wil en dank zich van den Heere meester maken. Neen, maar het zijn mannen, die door dien zelfden Raad der Joden in alle haast bij elkaar zijn getrommeld om Hem toch maar gauw gevangen te nemen!

Zoo deed die Raad, die voor twee dagen zei: Niet op het Feest!

Nu is het Feest er, en ze doen het toch!

Toch op het Feest!

En ze wilden het niet.

Maar Christus zei: Op het Feest!, en nu het Feest is aangebroken, heeft Hij ze allen bezig, en maakt (zonder een woord te zeggen), dat ze doen, wat Hij als Profeet heeft geprofeteerd.

Zoo gaat het.

Het begin van de vervulling van Zijne woorden is er, en nu zal het verdere ook wel komen, zoodat Hij heeft gesproken.

Laat ons ons daarbij wachten voor één ding: Dat we in ons hart overleggen: Maar dat was goed! Zoo moet het gaan! en dat er zoiets als leedvermaak bij ons opkome.

Want daarvoor is het hier de plaats niet.

Er is hier iets anders, waarop we moeten letten. Wat dan?

Dit, hoe die Hoogste Profeet en Leeraar Zijn Woord, dat Hij heeft gesproken, bevestigt, en door Zijn koninklijke macht beschikt, wat Hij van te voren heeft gesproken en zoo Zijn priesterlijk werk gaat verrichten.

We moeten er eens met aandacht op letten, wie hier gelijk heeft gekregen: Hij, die zei: Op het Feest!, of hij die zijne dienaren liet zeggen: Niet op het Feest!

Wie kreeg gelijk?

Christus profeteerde.

En de geest uit den afgrond liet ook „profeteeren“.

Christus profeteert nog in Zijn Woord, en laat prediken nog heden ten dage, dat Hij het Lam Gods is, dat de zonde der wereld wegneemt.

En de geest uit den afgrond tracht daartegenover te inspireeren, dat Christus het niet is, en er geen heil bij Hem is te vinden; of zoo het er al zijn mocht, dat het dan niet is voor hen, die dat heilbegeerig zoeken. Hij inspireert twijfel.

Wie heeft gelijk?

Ziet het heden maar eens, op den allereersten avond van het Feest in Gethsémané en in Jeruzalem!

Christus' Woord komt toch.

En het is het Woord van Hem, Die gisteren en heden Dezelfde is, en tot in eeuwigheid! Niet op het Feest!

Tóch op het Feest! Tóch het Lam Gods!

Wacht op dien Heer', Godvruchte schaar, houd moed!

Hij is getrouw....

VAN RAALTE.

KERKELUK LEVEN

Prof. Hepp over de ziel. (IV.)

In zijn tweede brochure heeft Prof. Hepp het er over, dat de kwestie, die hij opgeworpen heeft tegen zijn collega's aan de Vrije Universiteit (we zullen maar niet ingaan op „De Heraut“, die den Heer Janse als zondebok aanwijst, en over de V.U. zwijgt), niet maar een zaak van wetenschap raakt, doch iets, dat ook aan de kinderens geopenbaard is. Voorzoover hier tusschen kinderens en menschen van wetenschap een tegenstelling zou bestaan (ik vraag nu niet naar de exegese), betwijfel ik toch, of de kinderens als zoodanig van de substantialiteit der ziel zoo veel verstand hebben.

En in elk geval geloof ik, dat ze eenigszins gereedert onze klacht zullen aanvaarden, dat Prof. Hepp ten onrechte heeft beschuldigd van loochening van het voortbestaan der ziel, wanneer ze op bl. 44 van Prof. Vollenhovens „Calvinisme en de Reformatie der Wijsbegeerte“ lezen, dat „bij den tweeden dood het hart of DE ZIEL reeds met het lichaam HEREENIGD is“. Als ze Prof. Hepp alleen gelezen hebben, zal zulk een uitspraak hun wel meevallen. En als ze Prof. Kuyper hebben hooren klagen over — overigens onbekend gebleven — dominees, die niet meer willen preeken over de ziel, die met het lichaam vereenigd wordt, zal 't hun allicht nog meer meevallen. Prof. Vollenhoven schreef dit heel lang vóór de jongste synode!

Zijn ze eenmaal zoover, dan zullen ze allicht nog gewilliger een vraagteeken zetten achter de bewering, dat de substantialiteit der ziel in den door Prof. Hepp in tegenstelling met Thomas Aquinas en Aristoteles bedoelden zin den kinderens geopenbaard is.

Want indien de substantialiteit der ziel als zoodanig den kinderens geopenbaard zou zijn, dan zou het er niet best voorstaan met de discussie, laat ons zeggen: met de roomschen, onder wie, naar ik zeker geloof, God ook zijn kinderens heeft, al deel ik daarom nog niet sommiger pluriformiteitsgedachte.

De roomschen, hoewel aan het substantiebegrip van Aristoteles en van Thomas wel wat meer gewend, dan Prof. Hepp allicht nog aan het zijne, durven toch tegenwoordig ook maar niet zonder meer verklaren: de ziel is substantie en daarmee is alles gezegd. Men lette maar eens op het uit een oogpunt van respect van een hoogleeraar voor een hoofdonderwijzer voorbeeldige, en ditmaal letwat beschamende werk van de Heeren J. D. J. Aengenent, toenmaals professor te Warmond, en Chr. L. Wesseling, hoofd eener R.K. bijzondere school: Handboek der Zielkunde, met toepassingen op onderwijs en opvoeding. (2e herz. verm. druk. Bussum, Paul Brand, 1918). Schrijvers betoogen daar, dat de positivistische psychologie (uitlooper van het materialisme) actualistisch is („omdat zij alleen psychische akten aannemen“). Ze is evenwel niet substantiëalistisch (omdat zij de psychische substantie verwerpen), zoo verklaren ze verder. Tot zoover gaan de schrijvers wel met Professor Hepp mee, als deze opmerkt, dat men „in kwaad gezelschap“ komt, als men de substantialiteit der ziel loochent (hetgeen wij dadelijk toegeven, mits er drie woorden aan toegevoegd worden: „op bepaalde wijze“). Trouwens, de roomschen (ook b.v. M. Maher en J. Boland in „The Cath. Encycl.“) zijn in het algemeen erg bang voor de verwikkeling van den term substantie (inzake het zielsbegrip).

De vraag is nu echter maar: wat is dan dat substantiebegrip? En waarom wil men het vasthouden? In de rubriek „Perschouw“ zal men een artikel vinden van Dr. Popma te Apeldoorn, die over deze zaak toelichtend schrijft. Zelf mag ik hier dit wel opmerken:

a. de roomschen, hierbovenbedoeld, (Michael Maher, Joseph Boland) willen de substantialiteit der ziel daáárom vastgehouden zien, wijs ze in de loochening er van, gelijk ze VROEGER herhaaldelijk is geschied, telkens een aanval zien op de leer van het voortbestaan

na den dood. Dit argument mag evenwel in den strijd tusschen Prof. Hepp en Prof. Vollenhoven geen opgeld doen; want na de pertinente verklaring van de H.H. Janse en Dr. Spier, en ook na wat vóórdien duidelijk op papier gedrukt te lezen stond, kan althans ieder weten, dat het voortbestaan na den dood uitdrukkelijk wordt gehandhaafd door Prof. Vollenhoven. Prof. Hepp heeft het bewijs trouwens ten aanzien van niemand kunnen leveren. Hij heeft wel aangetoond, dat er zijn die het voortbestaan van den mensch als „levende ziel“ ontkennen. Maar dat is nog geen ontkennen van het bestaan van den mensch, zelfs niet van de ziel (zie hier citaat hierboven, uit Prof. V.'s werk). Als ik het voortbestaan van Dr. V. Hepp als professor ontken, loocher ik dan het voortbestaan van Prof. Dr. V. Hepp? Volstrekt niet;

b. de roomschen willen de substantialiteit der ziel gehandhaafd zien, omdat ze daarin willen uitdrukken, dat de levenswerkingen van den mensch opkomen uit een principe, dat de kracht heeft, om te bestaan in zichzelf. Tenminste, ten deele zeggen de roomschen het zoo. Maar dát is het nu juist, wat Prof. Vollenhoven, zakelijk genomen, in strijd acht met de Schrift en de gereformeerde belijdenis; z.i. doet zólk een substantiebegrip te kort aan de eer van God. Prof. Vollenhoven, die nog al eens uitgenoodigd wordt, om te spreken ten bate van de Vrije Universiteit, en die op het oogenblik door zijn collega's Kuyper en Hepp daarvoor niet bepaald met innigen dank wordt beloofd, Prof. Vollenhoven, zeg ik, heeft in de rede, die hij 7 Juli 1932 te Leiden hield voor de 52e jaarvergadering der Vrije Universiteit, gesproken over „Taak en Plaats der Wijsbegeerte aan de Vrije Universiteit“. De rede is opgenomen in „Antirevolutionaire Staatskunde“, driemaand orgaan, VI, 395, sqq.). Daarin zegt Prof. Vollenhoven o.m. (bl. 397/8):

„Substantie“ is de westersche weergave van het griekse woord „hypostasis“ en beide termen beteekenen „vaste grond“. Houdt men dit vast, dan verstaat men, waarom de Heilige Schrift dit woord alleen gebruikt ter aanduiding van God. Die immers sinds de schepping alles draagt door het woord Zijner kracht.

In tal van wijsgeerige stelsels vindt men dezen term echter gebruikt voor iets, dat tot het geschapene behoort: de substantie heet hier dan ook den kosmos immanent“ (d.w.z. in de wereld zelf begrepen).

Ziezo, hier ligt nu de wortel van Prof. Vollenhovens afkeer van het gebruik van het woord substantie voor hetgeen niet-God is. Iedere bespreking van zijn standpunt, ook ten aanzien van de substantialiteit der ziel, is oneerlijk, als ze hiervoor het oog sluit. Men kan allicht bezwaar hebben tegen Prof. Vollenhovens weigering, om den term substantie dan toch maar te gebruiken, nu hij eenmaal burgerrecht verkregen heeft: misschien is daarover te praten. Maar, — men mag niet de eenvoudige menschen opschrikken, door te zeggen: Prof. Vollenhoven loochent de substantialiteit der ziel, kijk eens aan, wat een ketter! Dat maakt in druk op Kerstenianen en consorten. Maar wie, vlak voor de verkiezingen, en ook daarna, den vrede wil wachzich voor dergelijk geredeneer. Men zou met precies dezelfde logica kunnen zeggen: „Prof. Vollenhoven wil alleen God substantie noemen; ergo, hij noemt de ziel geen substantie, ergo: hij noemt ook de engel geen substantie; ergo, hij komt in heel kwaad gezelschap“; en men kon dan zoo maar een heele reeks affreuzen namen opnoemen, om dit kwade gezelschap te brengen naast Prof. Vollenhoven; en dan weer met Prof. Kuyper concludeeren: veel en veel erger dan „Assen“! Maar het zou toch allemaal zonde tegen het negende gebod zijn; want het is duidelijk als de dag, dat Prof. Vollenhoven wel degelijk het bestaan der engelen aanneemt.

Prof. Hepp weet deze dingen. Ik versta niet, wat hij aandurf. Vooral niet, wanneer ik bedenke, dat hij — blijkens zijn derde brochure, die ik nog bedroevender vind dan de tweede — wel degelijk heeft gelezen, wat Prof. Vollenhoven schrijft op bl. 16 van de Aanteekeningen op zijn werk „Het Calvinisme en de Reformatie der Wijsbegeerte“ (aanteekening 188, waaruit Prof. Hepp in zijn derde brochure een citaat geeft; het zal me benieuwen, of „De Heraut“ nu nog den Heer Janse als zondebok nemen zal). In deze noot 188 zegt Prof. Vollenhoven:

„Het hangt dus af van de vraag wat „hypostasis“ beteekent. Letterlijke vertaling geeft: „wat onder iets staat“... Ook Dr. F. W. Groscheide, „De Brief a. d. Hebr.“ van de br. van Jakobus, A'dam, Bottenburg, 1927, p. 68/9, 123, 311, gaat daarvan uit. Correlaat daarmee heeft het woord dan als tweede beteekenis „dat wat door den grondslag vastheid heeft“. Gebruikt de Heilige Schrift het woord wanneer ze over God spreekt? — Hebr. 1:3 —, dan heeft het woord „hypostasis“ steeds de eerste beteekenis en kan men nog slechts verschillen over de vraag, of de „vaste grond“ hier het Wezen of een Persoon (hier dien des Vaders) aanduidt. Het laatstgenoemde is de meening van Calvijn. Dr. F. W. Groscheide, „Opn. over Hebr. 1:1-14“, meent echter — m.i. historisch en dogmatisch terecht — de voorkeur te moeten geven aan „Wezen“. Wanneer de Heilige Schrift van „hypostasis“ spreekt in verband met de religie, dan gebruikt ze het woord steeds in de tweede beteekenis; het beduidt dan: „vaste grond“ des roemens... gefundeerde en daarom vaste „verwachting“... gefundeerd vertrouwen op de dingen op welke men hoopt“ (verwezen wordt naar 2 Cor. 9:4 en 11:17, Hebr. 3:14 en 11:1).

Nog eens, men mag er bezwaar tegen hebben, dat Prof. Vollenhoven termen, die ieder hanteert, weigert over te nemen. Ik kan daar in komen, al geloof ik

dat vrijwel Prof. Hepp gedaan heeft (wel). Daar wie er niet dat nog aan (overigens: nening der termino praten; ze de „republiek“ toch geen s op een blauw dag, pardoos van stembe Vollenhovens principe, die zich zelf zie letterlijk ik als gerefc En als ik C geen substant klagen voor klagen op de van den Ca eenmaal bes argumenten termen in e naar bijbelc dekken. Mac in hij dit o groote moel lastige woos heeft, dan v Vrije Univer wijze aanva aan dat sul hooren spre lijk de e blad van D wijzing naa schen staan lijke ernst l

c. Het aan daareven, d len zij de durven t lemaala Ze komen t of liever als is een INCOM „De ziel“, z doch niet a ten. Men z zelfstandig onvolled gen betreft binnen den hoofdonderw allicht geen zal stellen, tant broeder loopende r lexikon des „substantie“ zichzelf“ verschillende van een ind van ten gro bestaan, zou Prof. V den kosmos.

En dan o ledige en heet een sub die niet er stantiele en mens complete du aangewezen tie, en me vormen, zoo

Nu meen in het ketter gepeuter is — Dr. H. V nieuwste sc gelezen, dat geleden, Pro psychologie achte, en b ik er daaron afkom, als i dat de room allerlei vrag menschenzie lichaam ver aangewezen fessoren Doc om ons van dat die pog vanwege is dat geeft g over afwijkl stiet bij een de dominees Maar ik v komt hierop luisteren na Dooyeweerd